

çenin tenkitli metni Osman Horata tarafından neşredilmiştir (bk. bibl.). NedİM-i KadİM'in şiirleri tenkitli metinde dört kaside, üç kıt'a-i kebîre, otuz dört gazel, yedi rubâî, bir kıta, on dört matla' ve iki muammadan ibarettir; ayrıca üç mektup vardır. Kasidelerin sonundaki kıta ile iki matla' ve iki muamma Farsçadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nedim-i Kadim ve Divançesi: İnceleme-Tenkidli Basım (haz. Osman Horata), Ankara 1987, hazırlayanın girişi, s. 1-44; Mehmed Âsım, *Zeyli Zübdetü'l-eş'âr*, Millet Ktp., Ali Emîri, nr. 1326, vr. 45*; Safâî, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 112, vr. 248*; Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 1182, vr. 100*; *Nedim Divânı* (haz. Halil Nihad [Boztepe]), İstanbul 1338-40, s. 330-347; a.e. (haz. Abdülbâki Gölpınarlı), İstanbul 1972, hazırlayanın önsözü, s. XI; Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, Süleymaniye Ktp., Hacı Beşir Ağa, nr. 479, I, vr. 291^b, 292*; Uşşâkizâde İbrâhîm, *Şekâiku'n-Nu'mâniyye Zeyli*, Murad Molla Ktp., nr. 1432, vr. 202*, 203*; Mehmed Tefvîk [Mesnevihan], *Mecmûa-i Terâcim*, İÜ Ktp., TY, nr. 192, vr. 51*; Rieu, *Catalogue*, s. 1080; Kemiksizzâde Safvet, *Nuhbetü'l-âsâr min fevâidü'l-eş'âr*, İÜ Ktp., TY, nr. 6189; *Sicill-i Osmânî*, IV, 549; *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1972, II, 270; *TYDK*, II, 427-430; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, II, 1042; Osman Horata, *Nedim-i Kadim Divançesi Üzerinde Bir İnceleme* (yüksek lisans tezi, 1986), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 4-28; a.mlf., “NedİM-i KadİM: Hayatı, Sanatı ve Eserleri”, *HÜFED*, V/1 (1987), s. 120-152; A. Fuat Bilkan, “Orta Klâsik Dönem (1600-1700): Nazım”, *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Ankara 2004, V, 355-414; Abdülkadir Karahan, “NedİM-i KadİM”, *TA*, XXV, 176.

OSMAN HORATA

NEDVETÜ'İ-ULEMÂ

(ندوة العلماء)

1894 yılında
Hindistan'da kurulan
ulemâ cemiyeti.

Hindistan'da İngiliz hâkimiyetinin yerleşmesinden sonra müslümanların giderek sosyal, ekonomik, siyasal alanlarda gerilemesi ve eğitim sisteminin yerini Batı eğitim sisteminin almaya başlaması üzerine Muhammed Ali Mongerî Kanpûrî önderliğinde bir kısım Hindistan ulemâsı tarafından 1892'de Encümen-i Nedvetü'l-ulemâ adıyla bir kurul oluşturuldu. Kurul, yayımladığı ilk duyurularda müslüman toplumunun ve kültürünün varlığını koruyabilmek için eğitim ve araştırma müesseselerinin açılmasının gerekliliğine dikkat çekti. Bu amaçla Nedvetü'l-ulemâ ismiyle bir cemiyet teşkil edildi. Nedvetü'l-ulemâ toplantılar düzenleyerek görüş alışverişinde bulunacak, müslümanların meselelerini

müzakere edecek, çeşitli mezhep ve tarih katlara ayrılan müslüman toplumunu birbiriyle bağdaştır hale getirecek ve Avrupa'dan yayılan dinsizlik dalgası ile İslâm düşmanlığı karşısında ortak mücadele zemini oluşturacaktı. Ayrıca yapılan toplantılarda, başta Dârülülüm-i Diyübend olmak üzere geleneksel eğitim usulünü devam ettiren medreselerle Aligarh Koleji gibi Batı tarzı eğitim veren kurumların farklı inanç ve zihniyete sahip nesiller yetiştirmesinin müslümanlar arasında bölünmüşlüğü arttıracığı endişesi ifade edilerek dinî ve modern ilimlerin birlikte okutulacağı yeni bir müessesenin kurulması ihtiyacı gündeme getirildi.

22-24 Nisan 1894 tarihinde Kanpûr'daki Feyz-i Âm Medresesi'nde yapılan ilk geniş katımlı toplantıya herhangi bir gruba bağlı olmayan kimselerle birlikte Şîa, Ehl-i hadîs, Diyübend ve Aligarh hareketine mensup çok sayıda âlim katıldı. Sonradan Birelvî ekolünün kurucusu olan Ahmed Rızâ Han da toplantıda yer aldı ve oluşumu destekledi. Fakat ardından bazı arkadaşlarıyla birlikte Cevde adıyla Nedvetü'l-ulemâ'ya muhalif bir cemaat kurdu. Zamanla muhalefeti Nedve mensuplarını tekfir edecek derecede ileriye götüren Ahmed Rızâ Han Birelvî'nin görünürdeki temel eleştiri noktası, Nedve'nin birbiriyle uzlaşması mümkün olmayan kişileri ve grupları bir araya getirmesi ve bunlara karar mekanizmalarında yer vermesiydi. Onları bu aşırı davranıştan vazgeçirmek için bazı girişimlerde bulunulduysa da sonuç alınmadı. Nedvetü'l-ulemâ toplantısında dinî eğitim kurumlarının müfredatında ve işleyişinde günün gerektirdiği yenilikler yapılması, dinî hükümlerin uygulanmasında Kur'an ve Sünnet'in temel alınması, bazı hususların günün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geliştirilmesi, zengin bir kü-

tüphane kurulması, İslâm dinini tebliğ için gerekli metinlerin hazırlanması, günün meselelerine İslâmî çözümler üretebilecek ilim adamları yetiştirilmesi, halkın fetva ihtiyaçlarının bir merkezden karşılanmasını sağlayan bir müessese teşkil edilmesi kararlaştırıldı. Nedvetü'l-ulemâ'nın her yıl bir başka şehirde gerçekleştirilen toplantılarında kurumun problemleri tartışıldı. Bu toplantılar, Hindistan'ın özel şartları ve Nedvetü'l-ulemâ'nın bazı iç problemleri sebebiyle 1927'den sonra yapılamamış, arada bir yapılanlar da dar çerçeveli olmuş, 1927'den sonraki ilk düzenli yıllık toplantı Nedve'nin 85. kuruluş yıl dönümü münasebetiyle 1975 yılında düzenlenmiştir.

2 Eylül 1898'de merkezini Kanpûr'dan Leknev'e taşıyan Nedvetü'l-ulemâ, İslâmî eğitimle ilgili tasarılarını gerçekleştirmek amacıyla 2 Kasım 1898 tarihinde Dârülülüm-i Nedvetü'l-ulemâ'yı öğretime açtı. Hindistan medreselerinde bir süredir uygulanan ders-i nizâmî programının biraz değiştirilerek uygulandığı kurumda Arap dili ve edebiyatına özel bir önem verilmiş, İngilizce zorunlu ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Nedvetü'l-ulemâ ve Dârülülüm "nâzım" adı verilen bir üst yöneticilerle ilmî işler sorumlusu, yazı işleri sorumlusu ve muhasip tarafından yürütülmektedir. Nedve'nin ilk nâzımlığını Muhammed Ali Mongerî üstlenmiş, daha sonra Mesîhüzzamân Han, Halîlürrahman Sehârenpûrî, Abdülhay el-Hasenî, Newvâb Ali Hasan Han, Abdülâlî Hasenî ve Ebül-Hasan en-Nedvî bu görevi yürütmüştür. Nedvetü'l-ulemâ'nın günümüzdeki nâzımı Muhammed Rabî' Hasenî Nedvî'dir. Şiblî Nu'mânî 1894'teki toplantıda yer alıp Nedve hareketine katılmış, 1905-1913 yılları arasında Dârülülüm'da ilmî işler sorumlusu olarak görev yapmıştır. Dârülülüm'daki eğitim programıyla ilgili bazı düşüncelerini uygulamaya koymak isteyen Şiblî'nin karşılaştığı muhalefet yüzünden 3 Mart 1913 tarihinde görevinden istifa etmesinin ardından Dârülülüm'da karışıklıklar meydana gelmiş, onun ayrılmasını isteyen öğrenciler Dârülülüm'da eğitim ve öğretimi üç ay kadar boykot etmiş, ancak Şiblî Nu'mânî boykot hususunda öğrencilere destek vermemiştir (M. İshak Celîs Nedvî – Şems-i Tebrîz Han, II, 70-77).

İlk öğrenimden yüksek öğrenime kadar her seviyede öğrenim kurumunun bir arada düşünüldüğü Dârülülüm'da müfredat zaman içerisinde gelişerek nihaî şeklini almıştır. Dârülülüm'da günümüzde ilk eğitim ve orta öğretimin sonra lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesinde öğretim

Dârülülüm-i Nedvetü'l-ulemâ Camii – Leknev / Hindistan

Dârülulûm-i Nedvetü'l-ulemâ'nın kütüphanesi

yapılabilmektedir. Dârülulûm-i Nedvetü'l-ulemâ'nın bugün Hindistan'ın muhtelif şehirlerinde yöntem olarak kendisine bağlı faaliyet gösteren, fakat malî işlerde ve yönetimde serbest olan 100'den fazla şubesi, Pakistan ve Nepal'de ise bağlı okulları vardır. Günümüzde yaklaşık 4000 öğrencisi bulunan Dârülulûm-i Nedvetü'l-ulemâ'ya pek çok İslâm ülkesinden öğrenci gelmektedir. Nedvetü'l-ulemâ'nın kütüphanesinde 3000 kadar yazma ve 125.000 civarında matbu eser bulunmaktadır. Sıddık Hasan Han'ın şahsî kitaplarını da barındıran kütüphane İslâmî eserler bakımından oldukça zengindir. Kurumun, ilk sayısı Ağustos 1904'te Şâhchânepûr şehrinde çıkan Urduca yayın organı *Nedve* dergisi çeşitli aralıklarla 1945'e kadar yayımını sürdürmüş, Arapça çıkan *eż-Ziyâ* ise 1932-1935 yılları arasında yayımlanmıştır. Muhammed Miyân Hasenî'nin yönetiminde Ekim 1955'te çıkmaya başlayan *el-Ba'sû'l-İslâmî*, 1959 yılında Muhammed Râbî' Hasenî Nedvî'nin yönetiminde on beş günde bir çıkan Arapça *er-Râ'id* gazetesinin yayımı devam etmektedir.

Nedve'nin bünyesinde özel araştırma merkezleri ve enstitüler bulunmaktadır. Bunların en önemlisi A'zamgarh'ta 21 Kasım 1914'te oluşturulan Dârülmusanî'nin'dir. Şiblî Akademisi olarak da bilinen bu kurum yazma eserleri de barındıran zengin bir kütüphaneye sahiptir. Dârülmusanî'nin, 1916 yılından itibaren *Ma'ârif* adıyla Urduca bir dergi neşretmektedir. Başta Şiblî Nu'mânî ve Süleyman en-Nedvî'nin yedi ciltlik ortak eseri *Sîretü'n-nebî* olmak üzere İslâmî ilimlerin çeşitli alanlarında Arapça, Urduca, İngilizce ve Farsça pek çok telif ve tercüme eserin yayımını gerçekleştiren müesseses günümüzde de faaldir. Araştırma eserleri yayımlamak ve

İslâm'ın doğru tanıtılması için çalışmalar yapmak amacıyla 1959'da Leknev'de kurulan Meclis-i Tahkîkât ü Neşriyyât-ı İslâm (Academy of Islamic Research and Publications) Urduca, Arapça, İngilizce ve Hintçe 230 civarında kitap yayımlamıştır. Nedvetü'l-ulemâ'ya bağlı kurumlardan Meclis-i Tahkîkât-ı Şerîa, İslâm hukuku araştırmaları yanında günümüz meselelerine çözümler bulabilmek gayesiyle oluşturulmuştur. Doğrudan Nedvetü'l-ulemâ çatısı altında bulunmamakla birlikte kurucuları arasında Nedvetü'l-ulemâ mensuplarının da bulunduğu bir başka kurum Râbitatü'l-edebî'l-İslâmî el-Âlemî'dir.

Osmanlı Devleti ve hilâfet lehindeki görüşleri dolayısıyla İngilizler'in güvensizlik duyduğu Nedvetü'l-ulemâ mensupları, özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında hilâfet ve hicret hareketleri sırasında Hindistan'daki Osmanlı yanlısı faaliyetlere aktif biçimde katılmıştır. Bu sebeple İngilizler'den destek görmeyen kurum önemli işler başarmış olmasına rağmen malî yapısındaki zayıflık yüzünden sıkıntılı dönemler yaşamıştır. Ayrıca Aligarh ile Diyüvend ekollerinde arasında yeni bir hareket olarak kurulmasına rağmen giderek çok muhafazakâr bir yapıya bürünmüş ve özellikle Cemâat-i Tebliğ'in etkisine girmiştir. Kurumun vizyon eksikliğini giderici bazı girişimlerde bulunulmuşsa da başarılı olunamamış, özellikle 1947 sonrasında ciddi bir içe kapanma ve daralma kendini göstermiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

India Office Library and Records (London), L/P.S/7/117, nr. 632; *National Archives of India* (New Delhi), FD. Sec. F, Jan. 1900, nr. 165; Muhammed Ahsen, *Żevâbiḥ-i Nedvetü'l-ulemâ*, Kanpur, ts.; Şiblî Nu'mânî, *Maḳâlât-ı Şiblî* (nşr. Seyyid Süleyman Nedvî – Mes'ûd Ali Nedvî), A'zamgarh 1375/1955, III, 126-133; Abdul Qayyum Nadwi, "Nadwatü'l-ulama", *A History of the Freedom Movement*, Karachi 1961, II/2, s. 424-429; Seyyid Muhammed el-Hasenî, *Sîret-i Mevlânâ Seyyid Muhammed 'Alî Münḡirî Bânî-i Nedvetü'l-ulemâ*, Leknev 1964; Y. B. Mathur, *Muslims and Changing India*, New Delhi 1972, s. 134-145; Ziyâud-Din A. Desai, *Centres of Islamic Learning in India*, New Delhi 1978, s. 24-27; B. D. Metcalf, *Islamic Revival in British India: Deoband 1860-1900*, Princeton 1982, s. 335-347; M. İshak Celîs Nedvî – Şems-i Tebrîz Hân, *Târîḫ-i Nedvetü'l-ulemâ*, Leknev 1983-84, I, 108, 145-151, 172-178, 218-220, 309-313, 315-317; II, 70-77, 157, 427-429; Mohamed Taher, "Madrasa Libraries in India: A Case Study of Nadwat al-Ulama, Lucknow", *Handbook of Libraries, Archives and Information Centers in India* (ed. B. M. Gupta), New Delhi 1991, IX, 112-127; Muhammed İkrâm, *Meuc-i Keşer*, Lahor 1992, s. 190-193; Jamal Malik, "Between National Integration and Islamism: Lucknow's Nadwat al-Ulama", *Knowledge, Power and Politics Educational Institutions in India* (ed. Mushirul

Hasan), New Delhi 1998, s. 221-238; a.mlf., "The Making of a Council: The Nadwat al-'Ulamâ", *ZDMG*, CXLIV/1 (1994), s. 60-91; Ziaul Haque, "Muslim Religious Education in Indo-Pakistan", *IS*, XIV/4 (1975), s. 285-289; Saïd el-A'zamî en-Nedvî, "Hareketü Nedvetü'l-ulemâ ve da'vetü-hâ", *el-Ba'sû'l-İslâmî*, XX/1, Leknev 1985, s. 2-8, 107-114; D. Pinault, "An Investigation of Arabic and Persian Manuscripts in Selected Indian Libraries", *HI*, XIII/2 (1990), s. 79-80; Muhammed Qasim Zaman, "A Venture in Critical Islamic Historiography and the Significance of its Failure", *Numen*, XLI/1, Leiden 1994, s. 26-50; Abdülhamit Birşik, "Hint Alt-Ktasında İslâm Araştırmalarının Dünü Bugünü: Kurumlar, İlmi Faaliyetler, Şahıslar, Eserler", *Divan: İlmi Araştırmalar*, sy. 17, İstanbul 2004, s. 16-17; Zafarul-İslâm Khân, "Nadwat al-'ulamâ", *EP* (İng.), VII, 874-875.

AZMÎ ÖZCAN

NEDVÎ, Ebü'l-Hasan

(أبو الحسن الندوی)

(1914-1999)

Hintli âlim, İslâm davetçisi ve edip.

6 Muharrem 1333'te (24 Kasım 1914) Uttar Pradeş eyaletinin başşehri Leknev'e bağlı Ray Birelî (Rai Bareilly) kasabasının Tekkiye Kelân köyünde doğdu. Seyyid olan ailesi, büyük dedelerinden Kutbüddin Muhammed el-Medenî'ye nisbetle Kutbî olarak da anılır. Soyu, Hindistan'da meşhur olan Bilgrâmî Hüseyinler ile Birelvî Hase-niler'e dayanır. Babası Abdülhay el-Hasenî, annesi edip ve şair Hayrünnisâ Hanım'dır. Bölgede daha çok Ali Miyân diye anılan Ebü'l-Hasan Ali, dokuz yaşında iken babasını kaybedince Sıddîk Hasan Han'ın torunları kendilerine malî destek sağladı. 1927'de Leknev Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi. 1929'da Dârülulûm-i Nedvetü'l-ulemâ'ya kaydoldu. Daha önce başladığı Arapça tahsilini ilerletti. Medreseden mezun olunca eğitimini ihtisas seviyesinde sürdürdü ve İngilizce öğrendi. 1929'da Lahor'a gitti, bazı şiirlerini Arapça'ya çevirdiği Muhammed İkbâl'e tanıştı. Bu tarihten sonra İkbâl'e olan ilgisi arttı ve onun yazılarındaki derunîlikten etkilendi. Lahor seyahati Nedvî'nin hayatındaki dönüm noktalarından biri olmuştur. 1929'dan itibaren Nedvetü'l-ulemâ'da Haydar Hasan Han Tonkî'den hadis, tefsir ve mantık okuyan Nedvî hem ondan hem bir süre ders aldığı Mübârekpûrî'den hadis icâzeti aldı. Lahor'a 1930-1934 yılları arasında yaptığı ziyaretlerinde müfessir Ahmed Ali Lâhûrî'nin ders halkasına katıldı. Bu sırada Çiştîye tarikatı şeyhi Gulâm Muhammed Bahâvelpûrî'ye intisap etti (Nedvî, *Şahşiyyât ve kütüb*, tür.yer.).